

ΘΕΣΕΙΣ

ΜΟΥΔΡΟΣ ΚΑΙ ΚΛΟΜΙΔΑΔΟΣ: ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΕΣ

Του Παναγιώτη ΜΙΧΑΗΛΑΡΗ*

Τώρα που καταλάγιασε ο θόρυβος από το λεγόμενο “ξεμάτιασμα” του Μούδρου και η υπερβολή που έδωσε στην υπερβολή του εγχειρήματος η παρεμβολή των ΜΜΕ, γραπτών και ηλεκτρονικών, τώρα που οι φιλόξενες στήλες του “ΕΜΠΡΟΣ” άρχισαν και πάλι να δέχονται τα “περισπούδαστα” κείμενά μας, νομίζω ότι επιβάλλεται να ασχοληθούμε και μεις με το θέμα. Βέβαια η δική μας ενασχόληση θα πάρει άλλο δρόμο καθώς θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το γεγονός από την πλευρά της ιστορίας και έτσι να τοποθετήσουμε το γεγονός στις ιστορικές και νοοτροπικές διαστάσεις του.

Το πρώτο που έχουμε να επισημάνουμε είναι ότι στη γενική θεώρησή της η πράξη εντάσσεται στην κατηγορία του εκκλησιαστικού ποινικού δικαίου που ονομάζεται άρση επιτιμίου. Κάποια στιγμή δηλαδή, και για κάποιους λόγους ένας ανώτατος εκκλησιαστικός (πατριάρχης, μητροπολίτης ή κάποιος άλλος ιερωμένος με εξουσιοδότηση από αυτούς) επιβάλλει σε ένα ή περισσότερα άτομα ή και σε ένα σύνολο ανθρώπων (λ.χ. σε ένα χωριό) ένα επιτίμιο (αφορισμό, ανάθεμα κ.λ.π.). Οι τιμωρηθέντες εν συνεχεία, αν συναισθανθούν τα αμαρτήματά τους και θελήσουν να διώξουν από πάνω τους το βάρος του επιτιμίου, μπορούν μέσα από μια προβλεπόμενη διαδικασία να προβούν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να άρουν το επιτίμιο. Απαραίτητη βέβαια προϋπόθεση είναι να μετανοήσουν για την “κακότητά” τους και να αποκαταστήσουν τα πράγματα στην κανονική τάξη, λ.χ. να επιστρέψουν κάτι που έκλεψαν κ.τ.ό. Αυτό μπορεί να γίνει αμέσως ή και μετά από χρόνια, από τον ίδιο τον αμαρτωλό ή από τους συγγενείς του, όταν αυτός έχει πεθάνει. Κοντά βέβαια σε όλα αυτά κολούν και τα άλωτα σώματα των αφορισμών και μη συγχωρηθέντων, οι βρικόλακες κ.λ.π., κ.λ.π.

Έτσι λοιπόν και με την περίπτωση του Μούδρου έχουμε μια αναδρομική άρση επιτιμίου. Ωστόσο μια πρόχειρη έρευνα που έκανα δεν εντοπίζει πουθενά την επιβολή του επιτιμίου και μάλιστα υπάρχει και κάτι επιπλέον τα μοναστήρια (η μονή Κουτλουμουσιού εν προκειμένω, δηλαδή οι ηγούμενοί τους, δεν είχαν το δικαίωμα να επιβάλλουν επιτίμια χωρίς εξουσιοδότηση από τον πατριάρχη και κατά συνέπεια ούτε να άρουν παρόμοιες ποινές. Αυτά όμως είναι ψιλά γράμματα και κανείς δεν έκανε τον κόπο να μας τα εκθέσει για να καταλάβουμε περί τίνος πρόκειται. Άλλωστε η όλη διαδικασία πήρε άλλους δρόμους. Ας είναι.

Ωστόσο θα σταθώ στο γεγονός καθεαυτό και πέρα από την ιστορική τεκμηρίωσή του, εξετάζοντας κυρίως την νοοτροπική πλευρά του θέματος. Πριν από καιρό (1997) στο περιοδικό *Ναπαίος Απόλλων* που εκδίδει ο εν Αθήναις σύλλογος των Ναπαίων, η κ. Όλγα Παλαιολόγου δημοσίευσε μια μικρή εργασία με τον τίτλο: *Η άρση ενός αφορισμού*. Συγκεκριμένα η κ. Παλαιολόγου εντόπισε στο πολύτιμο περιοδικό του Οικουμενικού Πατριαρχείου “Εκκλησιαστική Αλήθεια” μια καταχώριση του 1905 για το χωριό της η οποία έλεγε περίπου τα εξής: “Οτι οι κάτοικοι του Κλομιδάδου γνώριζαν αλληπάλληλες καταστροφές στις γεωργικές ενασχολήσεις τους

και στην απόγνωσή τους για το κακό θυμήθηκαν ότι παλαιότερα το χωριό τους είχε αφορισθεί: προσέφυγαν λοιπόν στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και παρεκάλεσαν για την άρση του επιτιμίου, πράγμα που ευχαρίστως έκανε η ανώτατη εκκλησιαστική αρχή.

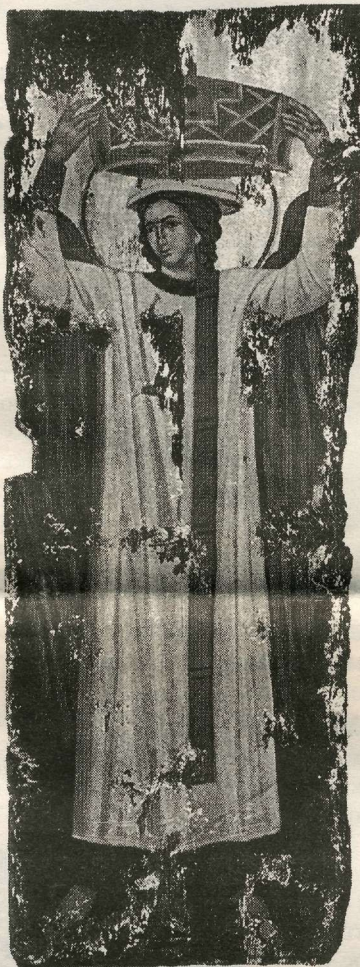
Και βέβαια υπάρχουν και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις και για άλλες περιοχές του ελληνικού χώρου. Στη συλλογική συνείδηση των ανθρώπων της εποχής οι συνεχείς αποτυχίες στο επίπεδο της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής έπρεπε να εξαρτηθούν από κάτι που ξέφευγε από την απλή αναγωγή σε καιρικές συνθήκες, ξηρασίες κ.λ.π. Έπρεπε να συνδεθεί με μια ανώτερη δύναμη που καταδυνάστευε τις προσπάθειές τους. Θυμήθηκαν λοιπόν την ύπαρξη παλαιού επιτιμίου που βάρινε το χωριό αφού δεν είχε συντελεστεί η άρση του. Έσπευσαν λοιπόν στο Πατριαρχείο προκειμένου να απελευθερωθούν από την δυσμένεια του Θεού και της εκκλησίας του.

Και στην περίπτωση του Κλομιδάδου η έρευνα δεν έχει εντοπίσει την συλλογική επιβολή του επιτιμίου. Το πιθανότερο είναι, όπως άλλωστε και για την περίπτωση του Μούδρου, ότι υπήρξε κάποια απειλή εναντίον των κατοίκων, η οποία με το πέρασμα του χρόνου και μέσα από την ανακύκλωση των γεγονότων μέσω της προφορικής επανάληψής τους, εμπεδώθηκε ως βεβαιότητα επιβολής κάποιου αφορισμού, αλλά καμιά κίνηση δεν γινόταν για την άρση του. Όταν όμως κάποιες δυσμενείς συγκυρίες προκάλεσαν αλληπάλληλες κακές σοδιές, αρκούσε η υπενθύμιση του παλιού εκείνου γεγονότος για να δώσει την αιτία του κακού. Και βέβαια να ανακομίσει τους κατοίκους γιατί έτσι έβρισκαν λύση στο πρόβλημά τους. Πάνω-κάτω έτσι κάπως λειτουργήσαν τα πράγματα στον Κλομι-

δάδο το 1905 και αυτή τη λύση βρήκαν οι φιλόπονοι κάτοικοί του, καθώς και οι κάτοικοι άλλων περιοχών που έχω υπόψη μου.

Η νοοτροπία βέβαια αυτή, δηλαδή η νοοτροπία της αναγωγής ενός κακού σε κάποια υπερφυσική δύναμη, η οποία απαιτεί με τον ένα ή τον άλλο τρόπο ικανοποίηση, είναι φαινόμενο μεγάλης διάρκειας και όλων των κοινωνιών και φυσικά σε εποχές παλαιότερες έκανε συχνότερα την εμφάνισή του. Ωστόσο, πέραν των νοοτροπιών, αν συγκρίνουμε επί παραδείγματι τις περιπτώσεις του Μούδρου και του Κλομιδάδου θα διαπιστώσουμε και σημαντικές αποκλίσεις οι οποίες προσδιορίζονται από την αλλαγή του όλου περιβάλλοντος: στους φτωχούς κατοίκους του λεσβιακού χωριού η όλη διαδικασία δεν κόστισε σχεδόν τίποτα: ήταν αρκετή η αποστολή ενός γράμματος και δημοσίευση της άρσης στο περιοδικό, που είπαμε. Στο Μούδρο είδαμε φιέστες και πανηγύρια... επίσημους και παρελάσεις... για ένα γεγονός που κανονικά ως απαξιοτικό, μάλλον πρέπει να γίνεται με ψυχία ή και με μυστικότητα... Κι ακόμα γιατί οι κάτοικοι του Μούδρου αισθάνθηκαν την ανάγκη να άρουν το επιτίμιο; Δυσπραγούσαν οικονομικά; Δεν πήγαιναν καλά οι δουλειές τους; Πάθαιναν ζημιές; Ή θεωρήσει είνεκεν; Αυτό είναι το πρόβλημα...

* Ο Παναγιώτης Μιχαηλάρης κατάγεται από τον Μανταμάδο. Είναι Ιστορικός στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

Έλενα Αγγελάκη, Άγγελος 2000. Αυγοτέμπερα σε παλιό ξύλο, 182 X 68 εκ.